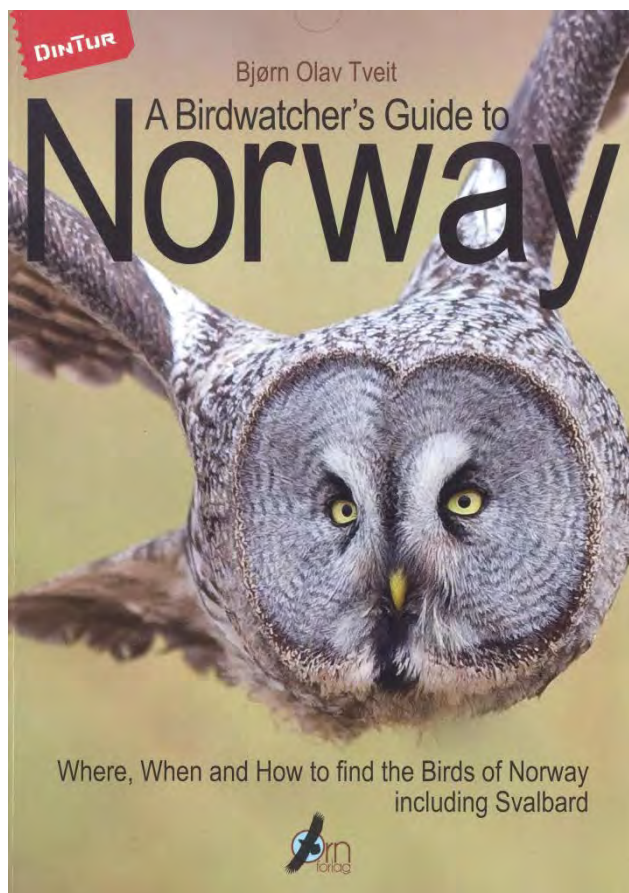

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Tveit B.O. 2011. *A Birdwatcher's Guide to Norway*. Ørn Forlag, Bekkestua, Norge. 472 p. Prijs €49,90.

In zijn voorwoord zegt de schrijver dat eigenlijk elk ontwikkeld land een "birdwatching guide" moet hebben. Hij noemt het zelfs een teken van beschaving! Nemen we deze woorden serieus dan moet gezegd worden dat de Scandinavische beschaving de laatste 15 jaren op een laag pitje stond. Al vele jaren is de gids "Where to watch Birds in Scandinavia (Aulén, 1996) compleet uitverkocht. Ook pogingen om dit boek via antiquariaat Moby Dick te vinden, liepen op niets uit. De Zweedse vogelreisgids (in het Zweeds) uit 1990 werd nooit herdrukt en alleen (voor zover mij bekend) voor de vogelaars die naar Skåne (Zuid-Zweden) gaan, is er sinds een aantal jaren een Engelstalig boekje. Daarnaast is er onlangs

een mooie Crosbill Guide over Fins Lapland verschenen.

Noorwegen is een zeer groot land. Voor een autoreis moet je de tijd nemen, niet alleen door de grote afstanden, maar nog meer vanwege de vele bochten en hoogteverschillen in de wegen. De meeste toeristen zullen vooral door de fjorden en de hoogvlakten in zuidelijk Noorwegen worden aangetrokken. Hier liggen ook voor vogelaars bijzondere gebieden zoals de Hardangervidda, een uitgestrekt plateau boven 1000 m dat tot ver in juni met sneeuw bedekt kan zijn. Dit gebied vormt de zuidelijkste broedplaats van soorten die op de meer noordelijk gelegen toendra's thuishoren zoals Goudplevier, Morinelplevier, Strandleeuwerik, Sneeuwgors, Temmincks Strandloper, Kleinste Jager en Giervalk.

Aan dit fantastische gebied van 110 x 70 km (zonder doorgaande wegen!) besteedt deze gids maar één pagina. Natuurlijk is dit vooral een gebied voor wandelaars met een zware rugzak (vanwege proviand) die van (onbemande) hut naar hut trekken, maar voor vogeltoeristen die zich beperken tot een flinke dagtocht vanaf een parkeerplaats, hadden toch wat meer mogelijkheden genoemd kunnen worden. Hetzelfde geldt min of meer voor de andere hoogvlakten (bijv. Rondane, Dovrefjell) en de bosgebieden langs de Zweedse grens. Voor West-Europese vogelaars is het echt de moeite waard om te lezen waar ze het meeste kans hebben op bijzondere soorten als Morinelplevier, Taigagaai, Bruinkopmees of Drieteenspecht. Maar Noorwegen is een groot land en je kunt niet elk gebied uitvoerig bespreken.

Wel veel aandacht krijgen vogelrijke meren en de kustgebieden. Vooral gebieden waar tijdens de trek steltlopers, eenden en ganzen neerstrijken, komen uitvoerig aan bod. Vogeltorens worden op de kaartjes aangegeven en zelfs de 'seawatching hide' bij Stavanger wordt aanbevolen. Ook de bossen langs de zuidelijke fjorden waar de Witrugspecht en de Grijskopspecht niet zeldzaam zijn, worden nadrukkelijk genoemd. Een positief punt is ook dat de omgeving van

de grotere steden (Oslo, Bergen, Trondheim) ruim aandacht krijgt.

Hoewel Noorwegen een zeer lange kustlijn met op veel plaatsen steile rotsen heeft, zijn de zeevogels erg ongelijk over die kustlengte verdeeld. Dit boek noemt behalve de bij velen bekende plaatsen als Runde, Lofoten en Varangerfjord ook nog wat andere plaatsen waar je in ieder geval Zwarte Zeekoet, Kuifaalscholver en Noordse Stormvogel kunt zien.

Natuurlijk is er tegenwoordig veel informatie op het internet te vinden. Die informatie is heel vaak gericht op de 'hotspots' en laat veel andere gebieden onbesproken. Het aardige van de hier besproken gids is juist dat veel 'randgebieden' aan bod komen. Met deze gids zal een rit van Kristiansand naar Stavanger, in één dag goed te doen, beslist enkele dagen vergen! Verder is deze gids erg nuttig als je ook buiten de vakantieperiode naar Noorwegen wilt gaan. Plaatsen met interessante vogeltrek komen nadrukkelijk aan bod zoals het eilandje Utsira (het Noorse Helgoland) en de kust ten oosten van de Noordkaap waar in mei tientallen Geelsnavelduikers en Middelste Jagers passeren.

Het boek besluit met 20 pagina's over Spitsbergen. Natuurlijk interessant, maar vrijwel alle toeristen zullen een georganiseerde reis naar dat gebied hebben geboekt met weinig mogelijkheden voor eigen verkenningen. Bijzonder in het boek zijn de pagina's van het reisbureau Dintur. Via deze organisatie kan men vogelreizen boeken, naar keuze met of zonder gids. Dat het boek ondanks deze 'reclame' toch 50 euro kost, maakt nog eens duidelijk dat Noorwegen een duur land is!

van Reisen J.C. 2011. *Vogels in een veranderend duin: broedvogelmonitoring in Berkheide van 1984 tot 2010*. Uitgever: Coastal & Marine (EUCC) / Kust en Zee, Leiden. 216 p. prijs €24,95.

Sinds 1976 wordt Berkheide, het duingebied tussen Katwijk en de Wassenaarse Slag, elk jaar op broedvogels onderzocht. Het is een geweldige prestatie van de leden van Werkgroep Berkheide, waarvan velen ook actief zijn in de Vogel- en Natuurclub Katwijk, dat zij jaar in jaar uit dit omvangrijke duingebied op broedvogels hebben geïnventariseerd. Het langst lopende project (sinds 1986) binnen onze vereniging is het BMP-onderzoek in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Daar gaat het om vijf kavels die elk jaar op broedvogels worden onderzocht, maar in Berkheide gaat het om 18 (flinke) kavels!

Over de eerste tien jaren van het onderzoek verscheen in 1987 een heel aardig boekje geschreven door Gerrit van Ommering en Theo Verstrael. Behalve de broedvogels werden hierin ook de trekvogels behandeld. Het boek van Joost van Reisen behandelt het wel en wee van de broedvogels van 1984 tot

2010. Gelukkig wordt wel regelmatig naar de resultaten van de eerste tien jaren verwezen en ook de 'losse' waarnemingen van de Vogelwacht Katwijk uit de jaren vijftig en zestig komen aan bod.

Het boek is opgebouwd uit twee duidelijk verschillende delen. De kern van het eerste deel is hoofdstuk 6: resultaten bij de individuele soorten. In het eerste hoofdstuk van deel 1 wordt kort ingegaan op de terreingesteldheid en de veranderingen op het gebied van waterwinning, recreatie, vergrassing en struweelvorming. Hierna volgen bijdragen over onderzoeksmethode, statistische bewerking en de indeling in soortgroepen. Daarbij is de schrijver wel te volgen bij het groeperen van watervogels en moerasvogels, maar lijkt de logica wat zoek bij de groep van het "hoog struweel" (hierbij soorten als Putter, Houtduif en Boomleeuwerik).

De bespreking van elke broedvogelsoort volgt een duidelijk stramien, opgebouwd uit status, biotoop en ontwikkeling. Voor de regelmatige broedvogels is daarnaast een stippenkaart (situatie in 2007) en een trendgrafiek opgenomen. Bij Status wordt behalve een kwalificatie als "Zomervogel" en "Regelmatige broedvogel" ook het hoogste en het laagste aantal territoria (met de bijbehorende jaren) genoemd. Aan de hand hiervan kan de lezer een idee krijgen welke aantallen er schuil gaan achter de trendlijnen in de grafiek. Het vermelden van het aantal territoria in het jaar 1984 (index 100) had de figuren voor velen 'leesbaarder' gemaakt.

Een meerwaarde krijgen de trendgrafieken door toevoeging van de trendlijnen voor de vastelandsduinen (minus Berkheide) en geheel Nederland. Het noemen van het trendgetal en de indeling daarvan in een klasse lijkt bij veel soorten weinig zinvol vanwege de sterk wisselende aantallen, zeker als het om betrekkelijk lage aantallen gaat. Datzelfde geldt voor het noemen van het gemiddelde aantal territoria bij soorten die in

de periode 1984-2009 sterk toenamen of juist verdwenen.

In de teksten van de soortbeschrijvingen is slechts hier en daar te lezen wat de oorzaak van de toe- of afname kan zijn. Ook de verschillen die soms te zien zijn bij vergelijking van de drie trendlijnen worden maar spaarzaam toegelicht. Deze nogal zakelijke presentatie zal zijn ingegeven door de opzet van dit boek: deel 1 beschrijft vooral de vogelstand en deel 2 biedt achtergrondinformatie. Als men toch antwoorden op vragen wil hebben, moet men teruggaan naar hoofdstuk 1 van deel 1 of gaan zoeken in de hoofdstukken van deel 2.

In dat tweede deel komt de lezer er bijvoorbeeld dankzij een bijdrage van Peter Spierenburg achter dat de afname van de watervogels enerzijds is toe te schrijven aan de drastische vermindering (-25%) van de wateroppervlakte en anderzijds aan de voorzuivering van het ingebrachte water. Rietvogels hebben juist geprofiteerd van de voorzuivering omdat nu brede rietzomen zijn ontstaan langs oevers waar vroeger alleen ruigtekruiden stonden.

In andere hoofdstukken wordt ingegaan op de toegenomen begroeiing (vergrassing en struweelvorming) en andere ontwikkelingen. Opvallend is het hoofdstuk over de achteruitgang van de Tapuit, gebaseerd op onderzoek in de kop van Noord-Holland.

Iedereen die wel eens in Berkheide (inclusief het Panbos!) komt, moet dit boek natuurlijk kopen. Ook als je wellicht wat allergisch voor statistiek bent, biedt dit boek veel informatie over ruim 30 jaar broedvogelonderzoek in de Katwijkse Zuidduinen. Het boek is bovendien aantrekkelijk vormgegeven door René van Rossum die er tevens voor zorgde dat alle broedvogelsoorten een afbeelding kregen. Gerrit van Ommering voegde daar een serie fraaie landschapsfoto's aan toe waardoor een boek is ontstaan dat uitnodigt Berkheide snel weer eens te bezoeken.